

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 2

ביאור על הני"ל

ביאור על האמור לעיל

הודאתו של יהודה, הביטול שבתפילה שמגיעה לכתר, מתאפשרת בזכות שלושת אחיו הגדולים: הראייה והאהבה של ראובן, השמיעה והיראה של שמעון, והקו האמצעי של לוי. אלה הם שלושת הקווים של הספירות ושל קריאת שמע וברכותיה. מלכות, שאינה אלא מקבלת, נעשית כתר על המשפיעים לה, משום ששרשה בכתר. הקרבה שנולדת מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר, כמו אור שבא מן החושך.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2)

הנקודה

הודאתו של יהודה, הביטול שבתפילה שמגיעה לכתר, מתאפשרת בזכות שלושת אחיו הגדולים: הראייה והאהבה של ראובן, השמיעה והיראה של שמעון, והקו האמצעי של לוי. אלה הם שלושת הקווים של הספירות ושל קריאת שמע וברכותיה. מלכות, שאינה אלא מקבלת, נעשית כתר על המשפיעים לה, משום ששרשה בכתר. הקרבה שנולדת מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר, כמו אור שבא מן החושך.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מאמר זה מבאר את המאמר הקודם על ברכת יעקב: "יהודה אתה יודוך אחיך". יש בשבטים שני צדדים: העלאה מלמטה והמשכה מלמעלה; נשמותיהם מבריא, אך שורשם באצילות. ראובן, "ראו בן", עניינו ראייה: התכוננות בכבוד המלך מעוררת אהבה — האריה שבימין המרכבה — וממשיכה מלמעלה את הראייה והקרבה של ה'. שמעון עניינו שמיעה, שבאה מרחוק: היראה של מי ששומר מרחק, "שמאל דוחה", וזו ממשיכה מלמעלה את השמיעה של ה'. לוי הוא הקו האמצעי, ברכת "אמת ויציב". שלושת הקווים האלה, המתאימים לקריאת שמע ולברכותיה, מובילים ליהודה: להודאה, הביטול שבתפילת שמונה עשרה. זו בחינת מלכות, שאינה אלא מקבלת ובכל זאת מושלת במשפיעים לה, כמלך הגובה מסים, משום ששרשה בכתר. "ידך בעורף אויביך" מתאר את ירידת המלכות בלילה כדי לברר את העולמות התחתונים באמצעות ה"אחוריים" שלה; "בני אביך" מתאר המשכה מחכמה דרך תורה וחסד. ולבסוף, הקרבה שבאה מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר, כמו אור הבא מן החושך.

מבנה

1	1	11	כותרת
			ביאור על המאמר הקודם בעניין ברכתו של יהודה.
2	2	21	השבטים והראייה של ראובן
			השבטים מעלים מלמטה וממשיכים מלמעלה; ה"ראייה" של ראובן, ההתכוננות בכבוד המלך, מעוררת אהבה וממשיכה מלמעלה את הראייה והקרבה של ה'.
3	3	31	שמעון, לוי והודאתו של יהודה
			השמיעה של שמעון מרחוק, היראה שבבחינת שמאל דוחה, ממשיכה אף היא קרבה מלמעלה; יחד עם לוי, הקו האמצעי, שלושת הקווים של הספירות ושל קריאת שמע וברכותיה מובילים ליהודה — להודאה ולביטול שבתפילת שמונה עשרה, שהיא בחינת מלכות ששרשה בכתר.
4	4	41	עורף האויבים ובני האב
			המלכות יורדת בלילה כדי לברר את העולמות התחתונים, אך עושה זאת רק באמצעות ה"אחוריים" שלה; "בני אביך" מתאר המשכה מחכמה דרך תורה וחסד, בשונה מהודאת האחים, שבאה מכתר.
5	5	51	אור מן החושך
			בירור ותשובה הם עניין אחד; הקרבה שנולדת מתוך מרירות על הריחוק, שמטרתה להפוך אפילו את הגוף, גדולה יותר, כמו אור הבא מן החושך.

אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא אתערותא דלתתא

ואתערותא דלעילא

עבודת האדם שעולה מלמטה מושכת מלמעלה תגובה אלוקית מקבילה; לכל אחד מהשבטים יש שני צדדים אלה.

שלושת הקווים ג' קוין

הקו הימני — חכמה, חסד ונצח; הקו השמאלי — בינה, גבורה והוד; והקו האמצעי — דעת, תפארת ויסוד. כאן הם מקבילים לראובן, שמעון ולוי.

ראייה ושמיעה ראייה ושמיעה

ראייה היא מקרוב ומביאה לאהבה; שמיעה היא מרחוק ומביאה ליראה. כל אחת מהן, כשהיא באה מלמטה, ממשיכה את מקבילתה מלמעלה.

הודאה הודאה

מעלתו של יהודה: ביטול שמגיעים אליו בתפילת שמונה עשרה, בחינת כתר, ושלושת האחים מביאים אותו.

כתר מלכות כתר מלכות

מלכות, שאין לה משלה והיא מקבלת בלבד, נעשית כתר על המשפיעים לה, משום ששרשה בכתר.

בירור בירור

הפרדת הטוב שבעולמות התחתונים; המלכות עושה זאת רק באמצעות ה"אחוריים" החיצוניים שלה, וזהו תהליך אחד עם תשובה.

קטע 1 • 11

כותרת

1 ביאור על הנ"ל¹

הסבר על האמור לעיל.

המאמר הזה הוא הסבר נוסף למאמר הקודם, "יהודה אתה ידוך אחיך", שבו פורשה ברכת יעקב ליהודה דרך לידתם ושמותיהם של ראובן, שמעון, לוי ויהודה. כאן מוצגים אותם רעיונות במונחים קבליים: הספירות, שלושת הקווים שלהן וסדר תפילות הבוקר.

קטע 2 • 21

השבטים והראייה של ראובן

2 הנה השבטים² הם ב' בחי' מלמטה למעלה ומלמעלה למטה עלמא דנוקבא ועלמא דדכורא

והנה, השבטים הם שתי בחינות: מלמטה למעלה ומלמעלה למטה — עלמא דנוקבא (alma d'nukva) [עולם הנקבה] ועלמא דדכורא (alma d'duchra) [עולם הזכר].

שנים-עשר השבטים מבטאים שתי תנועות: עלייה מלמטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה. בלשון הזוהר הן מכונות "עולם הנקבה", שמקבל ועולה מתוך כיסופים, ו"עולם הזכר", שמשפיע וממשיך כלפי מטה.

(וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] ע"פ והנה אנחנו מאלמים³ אלומים⁴ שנשמות השבטים נמשכו מבריאה והן בבחי' מלמטה⁵ למעלה לעלוי מבריי [מבריאה] לאציי ושרשן הן י"ב גבולי אלכסון⁶ שבז"א דאציי שנקי שבטי⁷ י"ה שנמשכים מלמעלה למטה).

(כפי שנתבאר לעיל על הפסוק "והנה אנחנו מאלמים אלומים": נשמות השבטים נמשכו מעולם הבריאה, והן בבחינת מלמטה למעלה, לעלות מבריאה לאצילות; ושרשן הוא י"ב גבולי אלכסון שבז"א דאצילות, הנקראים "שבטי י"ה", הנמשכים מלמעלה למטה.)

הסוגריים האלה מזכירים את המאמר הקודם על חלום האלומות של יוסף. נשמות השבטים באות מבריאה, העולם הראשון שבו הנבראים קיימים כישויות נפרדות, ותפקידן לעלות לאצילות; אולם שורשן הוא באצילות עצמה, ביי"ב "גבולי אלכסון" של ז"א — מונח מספר יצירה המתאר את שנים-עשר הקצוות שבהם נפגשים ששת הכיוונים. גבולות אלה נקראים "שבטי י"ה", שם קדוש, ומשם נמשכים השבטים כלפי מטה.

והנה באתערותא דלתתא⁸ אתערותא דלעילא שעיי בחיי ראובן שמלמטה למעלה ממשיך גילוי בחיי ראובן שמלמעלה למטה

והנה, "באתערותא דלתתא [באה] אתערותא דלעילא": באמצעות בחינת ראובן שמלמטה למעלה ממשיכים גילוי של בחינת ראובן שמלמעלה למטה.

הכלל "באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא" — על ידי התעוררות מלמטה באה התעוררות מלמעלה — מיושם כאן על ראובן. גם בראובן יש שני צדדים: מאמץ אנושי שעולה למעלה, ומענה אלוקי שיורד מלמעלה; המאמץ מלמטה הוא שממשיך את המענה מלמעלה.

והוא כי בחי' ראובן הוא בחי' ראו ב"ן [שם ב"ן] בחי' ראי'ה אותיות ארי"ה^{9,10} ומלמטה למעלה הוא בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא שמזה נמשך תוקף האהבה בחי' פני ארי' [אריה] אל הימין^{11,12} וכו'

והיינו, שבחינת ראובן היא בחינת "ראו בן" (re'u ven, "ראו בן"), בחינת ראי'ה (re'iyah), שאותיותיה הן אותיות "ארי"ה" (aryeh, אריה). ומלמטה למעלה, זוהי בחינת "לאסתכלא ביקרא דמלכא" [להביט בכבוד המלך], שממנה נמשך תוקף האהבה, בחינת "פני ארי' אל הימין וכו'".

הדבר נובע מכך שאפשר לקרוא את שמו של ראובן כ"ראו בן", ולכן הוא מבטא אריה; למילה "ראי"ה" אותן אותיות כמו למילה "אריה". מלמטה, "ראי"ה" זו היא התבוננות הנשמה בגדולת ה', "לאסתכלא ביקרא דמלכא" [להביט בכבוד המלך], שמציתה אהבה עזה. אהבה זו היא "פני אריה" בצד ימין של המרכבה האלוהית בחזון יחזקאל, שכן ימין הוא צד החסד.

ועיי' נמשך ג"כ אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מלמעלה למטה גלוי בחי' ראי'ה עליונה כי ראה¹³ ה' בעניי בחי' התקרבות כי עתה יאהבני אישי.

ועל ידי כך נמשכת גם אתערותא דלעילא, מלמעלה למטה: גילוי בחינת הראי"ה העליונה, "כי ראה ה' בעניי" — בחינת התקרבות, "כי עתה יאהבני אישי".

המענה מלמעלה מקביל למאמץ שמלמטה: ה' עצמו "רואה" את האדם ופונה אליו, כפי שאמרה לאה כשקראה לבנה ראובן: "כי ראה ה' בעניי". ראי"ה אלוהית זו היא התקרבות, המתבטאת בתקוותה: "כי עתה יאהבני אישי".

קטע 3 • 31

שמעון, לוי והודאתו של יהודה

3 וימינו תחבקני.¹⁴ וכמו"כ [וכמו כן] עיי' בחי' שמעון שמלמטה למעלה אם שמע תשמעו¹⁵ מעורר בחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] כי שמע¹⁶ ה' כו'

"וימינו תחבקני". וכן, באמצעות בחינת שמעון שמלמטה למעלה — "אם שמע תשמעו" — מעוררים בחינת אתערותא דלעילא: "כי שמע ה'" וכו'.

הפסוק "וימינו תחבקני" משלים את התמונה של ראובן: יד ימין מבטאת אהבה וקרבה. שמעון פועל באותו אופן באמצעות שמיעה: כאשר האדם "שומע", ככתוב "אם שמע תשמעו", הוא מעורר כנגד זה את ה"שמיעה" של ה', ככתוב בדברי לאה בעת לידת שמעון: "כי שמע ה'".

וענין ראי' [ראי'ה] היא מקרוב ושמיע' [ושמיעה] היא מרחוק כמ"ש ה' שמעתי שמעך¹⁷ יראתי. בחי' אודנין כי חבקוק היה בבחי' הריחוק שהוא בחי' שוב כענין וינועו ויעמדו מרחוק¹⁸

הענין הוא שראי"ה היא מקרוב ושמיעה היא מרחוק, כמו שכתוב: "ה' שמעתי שמעך יראתי". זוהי בחינת האוזניים (אודנין); חבקוק היה בבחינת ריחוק, שהיא בחינת שוב, כלומר חזרה לאחור, כענין "וינועו ויעמדו מרחוק".

הראי"ה שייכת לקרוב והשמיעה לרחוק, כפי שאומר הנביא חבקוק: "ה' שמעתי שמעך יראתי". בלשון הקבלה, שמיעה היא בחינת האוזניים (אודנין); חבקוק שמע ממרחק, במצב של שוב, כלומר נסיגה לאחור ביראה, כמו בני ישראל בהר סיני ש"וינועו ויעמדו מרחוק".

ומזה נמשך מלמעלה למטה כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי וגו' שמזה¹⁹ יהי [יהיה] התקרבות מלמעלה (ושנואה שאינה אהובה כ"כ [כל כך] שהרי כתיב ויאהב גם את רחל מלאה)²⁰

ומכאן נמשכת מלמעלה למטה הבחינה "כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי וגו'", ומתוך כך נוצרת קרבה מלמעלה. ("שנואה" פירושו שאינה אהובה באותה מידה, שהרי כתוב "ויאהב גם את רחל מלאה").

דווקא הריחוק הזה מעורר תגובה מלמעלה: לאה קראה לשמעון על שם "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", ומתוך השמיעה הזאת נמשכה קרבה מלמעלה. ההערה שבסוגריים מרככת את משמעות המילה "שנואה": לאה הייתה אהובה, אלא פחות מרחל, כפי שנאמר שיעקב אהב את רחל "גם... מלאה".

מחמת שעושה א"ע [את עצמו] רחוק ושמאל דוחה²¹ ונקי שנואה כי שמאלו תחת²² לראשי ועי"ז אח"כ בחי' לוי ט"ו ווי"ן דאמוי"צ [דאמת ויציב].

מפני שהאדם מעמיד את עצמו במרחק, ו"שמאל דוחה", ולכן הוא נקרא "שנואה", שהרי "שמאלו תחת לראשי". ומתוך כך באה לאחר מכן בחינת לוי: חמש עשרה הווי"ן של "אמת ויציב".

הקרבה נמשכת דווקא משום שהאדם מחזיק את עצמו במרחק, ברוח "שמאל דוחה"; הכנעה זו היא משמעותה של "שנואה" כאן, והיא מתאימה ל"שמאלו תחת לראשי", שכן השמאל מבטאת ריסון. אחרי הימין, ראובן, והשמאל, שמעון, בא לוי, שהוא בברכות התפילה ברכת "אמת ויציב" שלאחר קריאת שמע, הידועה בחמש עשרה מילותיה הפותחות באות ו'.²³

וג' בחי' אלו הן ג' קוין חח"ן [חכמה חסד נצח] בג"ה [בינה גבורה הוד] ודת"י [ודעת תפארת יסוד] שהוא קו האמצעי הוא בחי' לוי.

שלוש הבחינות האלה הן שלושת הקווים: חכמה, חסד ונצח; בינה, גבורה והוד; ודעת, תפארת ויסוד. דעת, תפארת ויסוד הם הקו האמצעי, שהוא בחינת לוי.

שלושת האחים מקבילים לשלושת הקווים של הספירות: קו ימין — חכמה, חסד ונצח; קו שמאל — בינה, גבורה והוד; והקו האמצעי — דעת, תפארת ויסוד, שהוא בחינת לוי. הקו האמצעי מחבר בין שני הצדדים ומאזן ביניהם.

שע"י ג' בחי' אלו נמשך בחי' יהודה יודוך אחיך²³ להיות בחי' הודאה כתר מלי

באמצעות שלוש הבחינות האלה נמשכת בחינת יהודה: "יודוך אחיך", כדי שתהיה בחינת הודאה — כתר מלכות.

באמצעות שלוש הבחינות האלה נמשכת בחינת יהודה, ששמו קשור להודאה: "יודוך אחיך". הודאה זו נקראת כתר מלכות, הכתר של המלכות.

דהנה המלי' היא בחי' מקבל ול"ל [ולית ליה / ולית לה] מגרמה כלום ואעפ"כ [ואף על פי כן] אחר שמקבלת הרי היא בחי' מלכות עליהם (ונק' כתר מלי' שהיא בחי' כתר מלמטה למעלה) הגם שהם ממשיכים לה האורות ופרקין (וע' בזהר בלק²⁴ ע"פ גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו^{25,26} כו')

הרי מלכות היא בחינת מקבל, ו"ולית לה מגרמה כלום"; ואף על פי כן, לאחר שהיא מקבלת, היא נעשית בחינת מלכות עליהם (ונקראת כתר מלכות, שכן היא בחינת כתר מלמטה למעלה), אף שהם ממשיכים אליה את האורות ואת הפרקין (מפרקי הספירה). (ועיינו בזהר בלק על הפסוק "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" וכו').

למלכות אין דבר משל עצמה והיא רק מקבלת, ואף על פי כן, לאחר שקיבלה, היא מולכת על מי שהעניקו לה: היא "כתר מלמטה למעלה", אף שהם ממשיכים אליה את האורות ואת הפרקין — המפרקים, כלומר החלקים של הספירה בלשון הקבלה. בזהר בפרשת בלק, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן, נדרש "עושי דברו" על הגיבורים שבונים מחדש את המלכות, המכונה "דבר", מנקודה בלבד לצורתה השלמה; ואז כולם עומדים "לשמוע בקול דברו", והיא מולכת ביניהם כמלך בקרב חילותיו.

וה"י [והרי זה] כמשל המלך ב"ו [בשר ודם] שהוא מקבל המס הכסף והזהב מאנשי מדינתו ואעפ"כ [ואף על פי כן] הרי הוא מולך עליהם כו'

והדבר דומה למשל למלך בשר ודם, שמקבל את המס, את הכסף ואת הזהב מאנשי מדינתו, ואף על פי כן הוא מולך עליהם וכו'.

המשל הוא על מלך בשר ודם שמקבל מסים, כסף וזהב מעמו, ואף על פי כן נשאר ריבונם. העובדה שהוא מקבל מהם אינה הופכת אותו לנחות מהם.

כך המלי' שרשה בכתר נעוץ סופן בתחלתן²⁷ רק שצריך המשכת הכתר הנק' טמירו דכל טמירין שיהי' בגילוי בכהי' אתה [שיהיה]

כך גם מלכות: שורשה בכתר, "נעוץ סופן בתחלתן"; אך יש צורך בהמשכת הכתר, הנקרא "טמירו דכל טמירין", כדי שיהיה גלוי בבחינת "אתה".

מלכות יכולה למשול משום ששורשה בכתר, הדרגה העליונה, כפי שמלמד העיקרון "נעוץ סופן בתחלתן": הדרגה האחרונה מושרשת בראשונה. אולם כתר הוא "טמירו דכל טמירין", ולכן יש להמשיכו עד שיהיה גלוי; זהו פירוש "אתה" שבמילים המופנות ליהודה: ה' פונה אליו כנוכח ומתגלה.

ולכן יודוך אחיך מכתר למלי' ע"י ג' קוין הנ"ל ראובן פי' ראשונה דק"ש [דקריאת שמע] בחי' שם מ"ב ושמעון פי' שניה ע"ב [שם ע"ב]

לכן "יודוך אחיך" — מכתר למלכות, באמצעות שלושת הקווים שהוזכרו לעיל: ראובן הוא הפרשה הראשונה של קריאת שמע, בחינת שם מ"ב; שמעון הוא הפרשה השנייה, שם ע"ב.

משום כך הודאת האחים נמשכת מכתר למלכות באמצעות שלושת הקווים, המתוארים כאן דרך תפילת שחרית. ראובן הוא הפרשה הראשונה של קריאת שמע, הקשורה לשם מ"ב, ושמעון הוא הפרשה השנייה, הקשורה לשם ע"ב; אלה שני שמות אלווקיים בקבלה, המכונים על פי ערכם המספרי.

(ועי' במ"א דלכאורה²⁸ שם מ"ב הוא גבורה ושם ע"ב [שם ע"ב] חסד אלא שהוא בחי' אור הגבורה בכלי החסד ואור החסד בכלי הגבורה) ולוי אמוי"צ [אמת ויציב] בחי' הממוצע ונקי היכל הרצון שלמעלה מהיכל האהבה שלפני ק"ש [קריאת שמע] וכו'.

(ועיינו במקום אחר: לכאורה שם מ"ב שייך לגבורה ושם ע"ב לחסד, אלא שמדובר באור הגבורה בכלי החסד ובאור החסד בכלי הגבורה.) ולוי הוא "אמת ויציב", בחינת הממוצע, והוא נקרא היכל הרצון, שלמעלה מהיכל האהבה שלפני קריאת שמע וכו'.

ההערה שבסוגריים משיבה על קושי: שם מ"ב שייך בדרך כלל לגבורה ושם ע"ב לחסד, ולכן הקישור בין שם מ"ב לפרשה הראשונה, העוסקת באהבה, ובין שם ע"ב לפרשה השנייה, הקשורה ליראה, נראה הפוך. התשובה היא שיש כאן חילוף בין האורות לכלים: אור הגבורה נמצא בכלי החסד, ואור החסד בכלי הגבורה. לוי הוא "אמת ויציב", הברכה המתווכת שלאחר קריאת שמע; היא נקראת היכל הרצון, ונעלה מהיכל האהבה השייך לברכה שלפני קריאת שמע. "היכלות" הם אולמות עלייה שדרכם, לפי הקבלה, התפילה עולה.

והיכל קד"ק [קדש הקדשים] אדני שפתי²⁹ כו' סמיכת גאולה לתפלה³⁰ להיות בחי' יודוך אחיך בחי' הודאה בחי' בטול בחי' כתר.

והיכל קודש הקודשים הוא "אדני, [פתח] שפתי" וכו', עניין סמיכת גאולה לתפילה, כדי שתהיה בחינת "יודוך אחיך": בחינת הודאה, בחינת ביטול, בחינת כתר.

ההיכל העליון ביותר, קודש הקודשים, הוא תפילת העמידה, הפותחת ב"אדני, [פתח] שפתי", וצריכה לבוא מיד לאחר ברכת הגאולה. שם מגיעים להודאה שב"יודוך אחיך": ביטול גמור, בחינת כתר.

ותעמוד מלדת³¹ אין עמידה אלא תפילה^{32,33} (והוא ג"כ לשון עמידה ושתיקה ובטול שהוא בחינת כתר שהוא לשון שתיקה³⁴ כמו כתר לי זעיר³⁵ כי הסייג דחכמה הוא שתיקה כמ"ש במ"א בענין יונת אלם^{36,37}: וכו').³⁸

"ותעמוד מלדת": "אין עמידה אלא תפילה". (זהו גם לשון של עמידה במקום, שתיקה וביטול — בחינת כתר; כתר הוא גם לשון של שתיקה, כמו "כתר לי זעיר", כלומר "המתן לי מעט"; שהרי "הסייג דחכמה הוא שתיקה", כפי שמוסבר במקום אחר בעניין "יונת אלם" וכו').

לאחר לידת יהודה, לאה "ותעמוד מלדת", וחכמים מלמדים ש"אין עמידה אלא תפילה", כלומר תפילת העמידה. המילה מרמזת גם על עמידה במקום ועל שתיקה, המאפיינות את כתר: כתר הוא לשון של שתיקה, כמו "כתר לי זעיר", כלומר "המתן לי מעט"; וכדברי רבי עקיבא בפרקי אבות (3:13), "הסייג דחכמה הוא שתיקה". כך מוסבר במקום אחר גם עניין "יונת אלם": כתר נמצא מעל חכמה, כמו גדר המקיפה אותה.

קטע 4 • 41

עורף האויבים ובני האב

4 ידך בעורף אויבך. כי המלי יש לה עליות וירידות הפעם אודה³⁹

"ידך בעורף אויבך". שכן למלכות יש עליות וירידות: "הפעם אודה".

הסעיף השני בברכת יהודה, "ידך בעורף אויבך", מוסבר כעת. מלכות עולה ויורדת: היא עולה בהודאה, "הפעם אודה".

ובלילה יורדת לברר בי"ע כמ"ש ותתן טרף⁴⁰ ואין בירור אלא בבחי' אחוריים כי הפנימיות מתכלל כנר בפני אבוקה בלי בירור כו'.

ובלילה היא יורדת לברר את עולמות בריאה, יצירה ועשיה, ככתוב: "ותתן טרף"; ואין בירור אלא בבחינת אחוריים [הצד האחורי], שכן הפנימיות נכללת, "כנר בפני אבוקה", בלי בירור וכו'.

בלילה היא יורדת לעולמות התחתונים של בריאה, יצירה ועשיה כדי לברר אותם, כלומר להפריד את הטוב שבהם; זהו הלילה שבו האשה בעלת החיל נותנת מזון, כמתואר ב"ותתן טרף". הבירור נעשה רק באמצעות "אחוריים", כלומר דרך מגע חיצוני, כמו העורף שבפסוק; הפנימיות אינה מבררת, אלא נבלעת, כמו "כנר בפני אבוקה".

וענין ישתחו לך בני אביך⁴¹ הוא בחי' המשכה מבחי' אבא למלי אבא יסד ברתא⁴²

הכוונה ב"ישתחו לך בני אביך" היא המשכה מבחינת אבא (חכמה) למלכות, על דרך "אבא יסד ברתא".

הסעיף השלישי, "ישתחו לך בני אביך", מתאר המשכה מאבא, שהוא חכמה, למלכות, ככתוב "אבא יסד ברתא"; הבת היא מלכות.

כי יודוך אחיך הוא המשכה מכתר שהוא ע"י ג' קוין הנ"ל. משא"כ בני אביך המשכת אבא ב' קוין והם ראובן ולוי חח"ן [חכמה חסד נצח] ע"י גמ"ח [גמילות חסדים] ודתי [ודעת תפארת יסוד] ע"י תורה נובלות חש"מ [חכמה של מעלה]⁴³ כו'.

שכן "יודוך אחיך" היא המשכה מכתר, הנעשית באמצעות שלושת הקווים שהוזכרו לעיל; ואילו "בני אביך" היא המשכה מאבא בשני קווים, והם ראובן ולוי: ראובן — חכמה, חסד ונצח, באמצעות גמילות חסדים; ולוי — דעת, תפארת ויסוד, באמצעות התורה, "נובלות חש"מ" וכו'.

הדבר שונה מ"יודוך אחיך", שבאה מכתר באמצעות שלושת הקווים: "בני אביך" כוללים רק שני קווים — ראובן, קו חכמה, חסד ונצח, שמתגלה באמצעות גמילות חסדים; ולוי, קו דעת, תפארת ויסוד, שמתגלה באמצעות לימוד התורה. התורה מכונה "נובלות חש"מ", ולכן היא נושאת את המשכה מאבא, שהוא חכמה.

קטע 5 • 51

אור מן החושך

5 וענין כי ראה⁴⁴ ה' בעניי הנה בירורי [בירורים / בירורין] ותשובה הכל ענין אי שהי' [שהיה] יורד ממקום גבוה

וצריך לעלות לשם נקי תשובה

ובאשר ל"כי ראה ה' בעניי": בירורים (birurim) ותשובה הם ענין אחד. מה שירד ממקום גבוה וצריך לעלות לשם נקרא תשובה.

כעת מוסברים דברי לאה בעת לידת ראובן, "כי ראה ה' בעניי". בירור העולמות התחתונים ותשובה הם תהליך אחד: כל מה שירד ממקום גבוה וצריך לעלות בחזרה, נמצא בתהליך של שיבה.

וכן הנשמה ירדה⁴⁵ לצורך עליי [עלייה].

וכך גם הנשמה ירדה לצורך עלייה.

גם הנשמה עצמה ירדה אל הגוף כדי לעלות עליה גדולה יותר.

והנה ההתקרבות שמחמת בחינת עניי שהוא מרירות הנפש על ריחוקה (עד שגם הנה"ב [הנפש הבהמית] והגוף יהיו בבחינת אתהפכא כו') היא יותר גדולה כיתרון האור הבא מן החשך^{46, 47} וכנודע ממ"ש במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה^{48, 49} מה ההוא סט' [סטרא] וכו':

וההתקרבות שבאה מצד בחינת "בעניי", כלומר מרירות הנפש על ריחוקה, עד שגם נפש הבהמית והגוף יהיו בבחינת אתהפכא (is'hapcha [התהפכות]), גדולה יותר, כיתרון האור הבא מן החשך; וכידוע ממה שנתבאר במקום אחר בענין "ויברך יעקב את פרעה": "מה ההוא סט"י וכו'.

הקרבה שנוצרת מתוך "בעניי" — מרירות הנפש על ריחוקה מה' — מגיעה עד כדי כך שגם נפש הבהמית והגוף מתהפכים (אתהפכא), והיא גדולה יותר, כיתרוננו של אור שבוקע מתוך החושך על פני אור רגיל. אדמו"ר הזקן מפנה למה שנתבאר במקום אחר על "ויברך יעקב את פרעה", ומצטט רק את המילים "מה ההוא סט"י" — הצד האחר, הסטרא אחרא, המתנגדת לקדושה — וכו'.

בעבודה

התבוננות בגדולת ה' מעוררת אהבה, וההתרחקות מתוך ענווה מעוררת יראה; באמצעות קריאת שמע וברכותיה הן מובילות לביטול שבתפילת שמונה עשרה. גם המרירות של אדם על ריחוקו מה', שמטרתה להפוך אפילו את הנפש הבהמית ואת הגוף, מביאה לקרבה גדולה יותר, כמו אור הבא מן החושך.

שאלות לשיחה

1. מדוע ראייה מביאה לאהבה ושמיעה ליראה, וכיצד כל אחת מהן ממשיכה תגובה מלמעלה?
2. כיצד ייתכן שמלכות, שמקבלת בלבד, תמשול במדרגות המשפיעות לה? מה מוסיף המשל על המלך והמסים?
3. מדוע תפילת שמונה עשרה צריכה לבוא אחרי קריאת שמע וברכותיה, ומה הקשר בין "עמידה" לבין שתיהן וכתר?
4. מדוע הבירור יכול להיעשות רק באמצעות ה"אחוריים" ולא באמצעות הפנימיות?
5. באיזה מובן הקרבה שבאה מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר מקרבה רגילה?

הערות

פסקה 1

1 ביאור על הניל

אור התורה מביא את הביאור הזה כפי שהועתק בכתב ידו של הצמח צדק עצמו, והוא עדות נוספת לנוסח המודפס כאן.

הערת קה"ת

באוה"ת ויחי תתשמ, ב (נדפס מגוכתי"ק הצ"צ). הנחת ר' משה בן אדה"ז והנחת מהר"ל נדפס בסה"מ תקס"ו ח"א.

פסקה 2

2 הנה השבטים

ההערה מפנה ל-אור התורה על שמות, עמ' 5, בעניין השבטים; ההערה הבאה של קה"ת מוסיפה שלצד הקטע שבא כאן מופיע שם ביאור אחר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' ה. בבז"ב 1824: שבטים.

3

יוסף מספר לאחיו את חלומו: "והנה אנחנו מאלמים בתוך השדה". אדמו"ר הזקן מזכיר את מאמרו הקודם על פסוק זה, שבו הוסבר מהו מקור נשמותיהם של השבטים.

Genesis 37:7 בראשית ל"ז:

וְהָנָה אֲנַחְנוּ מְאָלְמִים אֶלְמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהָנָה קִמָּה אֶלְמָתִי וְגַם־נִצְכָּה וְהָנָה תִּסְבִּינָה אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי:

for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your sheaves came round about, and bowed down to my sheaf

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4

ע"פ והנה אנחנו מאלמים אלומים

באותו עמוד נאמר שהאחים מעלים "מיין נוקבין", כלומר את הכיסופים מלמטה, וזקוקים ליוסף כדי להמשיך את "מיין דכורין" של אצילות. הם טעו כשחשבו שהם שווים לו: אכן, שורשם הוא בייב גבולי אלכסון של ז"א דאצילות, הנקראים "שבטי י"ה", אבל הם עצמם נמצאים למטה, בבריאה.

הערת קה"ת

לעיל כח, ג. באוה"ת ויחי תתשמ, ב: וכמ"ש במ"א ע"פ ששם עלו שבטים שבטי י"ה כו'.

5

שו"ה דנוקבא — (וכמש"ל . . למטה)

ב-אור התורה, שמות, עמ' 5, מופיע ביאור אחר במקום הקטע שבסוגריים על נשמות השבטים.

הערת קה"ת

באוה"ת שמות ע' ה נמצא הגה"ה אחרת. בבז"ב 1824 ליתא הגה"ה.

6

הן ייב גבולי אלכסון

בקטע ההוא נאמר שאף שהשבטים עצמם בבריאה, שורשם הוא ייב גבולי אלכסון של ז"א דאצילות, והוא מפנה בחזרה לביאור הזה עצמו על "יהודה אתה". הדברים מבארים מדוע הם נבקע לשנים־עשר שבילים: הבקיעה הייתה עלייתם של שנים־עשר שבטי בריאה לשורשיהם באצילות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת צו יז, א.

7 שבטי י"ה

"ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל". העובדה שהם מכונים בשם אלוהי נתפסת כסימן לכך ששורשם באצילות.

Psalms 122:4 תהילים קכ"ב:ד'

שָׁשֶׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל לְהֵדוּת לְשֵׁם ה'

Whither the tribes went up, even the tribes of the L-RD, as a testimony unto Israel, to give thanks unto the name of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8

והנה באתערותא דלתתא . . וענין ראי

בכתב יד 1828 הקטע מנוסח אחרת ובקיצור: באמצעות ראובן, הראייה, "פני אריה" ו"וארא את אבותיכם", נמשכת מלמעלה קרבה: "כי ראה ה' בעיני ... כי עתה יאהבני אישי, וימינו תחבקני"; וגם שמיעה, "אם שמוע תשמעו", מעוררת מלמעלה "כי שמע ה'".

הערת קה"ת

בבז"ב 1828 בשינוי: ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ע"י ראובן ראי"י פני ארי ראי"י את אבותיכם התקרבות ממשיך מלמעלה ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי וימינו תחבקני ושמיעה אם שמוע תשמעו מעורר מלמעלה כך כי שמע ה': וענין ראי"ה. הנוסח בבז"ב 1824 נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א.

9

ראיה אותיות אריה

שם, בביאור "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מופיע אותו משחק מילים: "פני אריה אל הימין", מפני שלמילה אריה אותן אותיות כמו למילה ראי"ה. ראייה היא חכמה ("איזהו חכם? הרואה..."), ורק המדרגה התחתונה שלה, עשירית ממנה, מתלבשת בחדש שבימין, באמצעות ה"מיצר" שבין המוח ללב.

Zohar III, 234a זח"ג רלד, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 70 • 121b:1 תקו"ז תיקון ע

... שריקות וארגים חורי קורי עכביש יארגו, בדעות כוזבות יאריכו למעניתם, לך נא ראה מה שכתב על זה ר' יוסף בן גיקיטיליא בהקדמת שערי אורה, ובמה שכתב בעל החנוך בהקדמתו לפירוש התורה, והאלקי ר' מנחם מריקנאטי ז"ל בפרשת ויחי בפסוק בן פורת יוסף, ובמה שכתב ר' יהודה חייט בפירוש מערכת האלקות (ד, לד), וזה לשונו, סוף דבר כל מקום שתראה שידברו בענין הספירות, דברים שאין ראוי לאמרם בבורא יתברך, כגון שעור וקומה והדומים להם, הכל נאמר על הספירות, וכשתראה שידברו על דרך שבח והודאה הכל נאמר על הבורא שבתוכן, וכן ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

זח"ג רלד, א. ת"ז ת"י ע (קכב, א). וראה גם לקמן עא, ד. בלקו"ת שמע"צ צא, ג מציין לכאן.

אהבת ראובן.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו'
שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחֲבֹקְנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 אם שמע תשמעו

פתיחתה של הפסוקה השנייה של קריאת שמע: "והיה אם שמעו תשמעו אל מצותי". זוהי ה"שמיעה" של שמעון מלמטה.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

וְהָיָה אִם־שָׁמַעְתֶּם תִּשְׁמָעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר
אֲתִי־הָ אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ כְּכֹל־לְבַבְכֶּם וּכְכֹל־נַפְשְׁכֶם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto
My commandments which I command you this day, to love
the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and
with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי

דברי לאה כשנתנה לשמעון את שמו: "כי שמע הוי' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה". בפסוק היא מתכוונת לכך שהיא אהובה פחות מרחל; כאן שמיעתו של ה' היא מענה למי שמרגישה רחוקה.

Genesis 29:33 בראשית כ"ט:ל"ג

וַתֵּהָרַ עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שָׁנוֹאָה אֲנִי וַיִּתֵּן־לִי גַם־אֶת־
זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמַעוֹן:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because
the L-RD hath heard that I am hated, He hath therefore given
me this son also.' And she called his name Simeon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ה' שמעתי שמעך

תפילתו של חבקוק: "הוי' שמעתי שמעך יראתי". שמיעה, שבאה ממרחק, מעוררת יראה.

Habakkuk 3:2 חבקוק ג':ב'

ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמִיעָה יִרְאָתִי ה' פָּעַלָה בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ
בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר:

O L-RD, I have heard the report of Thee, and am afraid; O
L-RD, revive Thy work in the midst of the years, in the midst
of the years make it known; In wrath remember
compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ב.

18 וינעו ויעמדו מרחוק

בסיני נאמר על העם: "וינעו ויעמדו מרחוק". הדבר ממחיש את העמדה של ריחוק ויראה השייכת לשמיעה.

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלֵּפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָרָה
עֲשׂוֹ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֻ מֵרָחוֹק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking;

10 ראייה אותיות ארי"ה

קה"ת מציינת את הקטע הזה מתיקוני זהר (תיקון 70) כמקור נוסף לאותו משחק מילים.

Tikkunei Zohar 122a:7 תקוני זוהר כ"ב א:ז'

אֲרִיָּה דָא רִאִיָּה, וְאִתְּמַר בְּקָה (יחזקאל א י) וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין
לְאַרְבַּעַתָּם, בְּכָל אֶתֶר אֲרַבְעַתָּם דָּא יְהוּיָה, אֲרַבַּע אֲתוּנוֹ דִּילִיָּה דְשִׁלְטִין
עַל כָּלָא, וְהַפּוֹךְ אֲרִיָּה וְתִשְׁכַּח לָקָה רִאִיָּה, וְאִיהוּ לִימִינָא דְחֶסֶד, דְּאִיהוּ
יִמָּא דְקִמְאָה, דְּתַמָּן אִי (נ"א י) אֹר, רִאֹבֶן דְּאִיהוּ לִימִינָא עַל שְׁמִיָּה
אֲתִקְרִי אֹר בֶּן, שְׁמִיעָה לְשִׁמְאֵלָא, וְעִלִּיָּה אֲתִמַּר (שם) וּפְנֵי שׁוּר
מִהַשְׁמָאֵל, נִשְׁר רִיחָא בְּאִמְצָעִיתָא, עִלִּיָּה אֲתִמַּר (משלי ל ד) מִי אֶסְף רוּחַ
בְּחֶפְזִי, דְּאִינוּן תְּרִין נוֹקְבִין דְּחוֹטְמָא, פִּימָא דְבוּרָא, דָּא אָדָם ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

11 שו"ה נמשך — אל הימין

בשלב זה הנוסח שב-אור התורה מוסיף סוגריים: "אריה אותיות ראייה, ועיין במ"ש בענין הארי" במאמר ויקח מן הבא בידו מנחה". ההערה מפנה גם ל-אור התורה על נ"ך, כרך 2, עמ' 1056 ואילך, לדיון נוסף.

הערת קה"ת

באזה"ת שם: "ארי" אותיות ראי, ועמ"ש מענין ארי" בד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה). [לעיל כו, ג]. ראה אזה"ת נ"ך כרך ב ע' אינו ואילך.

12 פני ארי" אל הימין

במראה המרכבה של יחזקאל יש לכל אחת מהחיות "ופני אריה אל הימין". הצד הימני הוא צד החסד, ולכן האריה הוא דימוי לאהבה שנובעת מהתבוננות.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י'

וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־יְמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוּר
מִהַשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נִשְׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and
they four had the face of an ox on the left side; they four had
also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 כי ראה ה' בעניי בחי התקרבות כי עתה יאהבני אישי

דבריה של לאה עם לידת ראובן: "כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי". בפסוק לאה, שאהובה פחות מרחל, מקווה שיעקב יאהב אותה מעתה; אדמו"ר הוקן מפרש את דבריה כראייה של ה', שהיא מענה לדבריה ומביאה לקרבה.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

וַתֵּהָרַ לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רֹאבֶן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה ה' בְּעֵנָי כִּי
עֲתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his
name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked
'upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

14 וימינו תחבקני

האהובה, הנקראת כנסת ישראל, אומרת על אהובה, הנקרא ה': "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". חיבוק יד ימין הוא הקרבה שבאה בעקבות

24 בזהר בלק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
קצא, א.

25 גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

בעל המזמור פונה למלאכים: "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו". אדמו"ר הזקן מביא את פירושו של זוהר לפסוק זה בהקשר לעניינה של מלכות.

Psalms 103:20 תהילים ק"ג:כ'

בְּרוּכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַם בְּקוֹל דְּבָרוֹ:

Bless the L-RD, ye angels of His, Ye mighty in strength, that fulfil His word, Harkening unto the voice of His word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

קה"ת מציינת שהקטע על בלק נמצא ב־191a. שם, הגיבורים "עושי דברו": הם משיבים את מלכות, המכונה "דבר", לצורתה השלמה לאחר שהתכווצה לנקודה, ואז עומדים "לשמוע" לה כמלך בקרב צבאותיו.

Zohar, Balak 6:113-122 ספר זוהר, בלק ו':ק"ג-קכ"ב

Said the boy to him: 'Of a truth I see that your weapons are good; be mindful of them and do not forget them. Assuredly the might of a warrior lies in his lance and sword. But what is the meaning of "mighty in strength that fulfil his word, hearkening unto the voice of his word"?' Said R. Eleazar: 'I have already explained.' Said the boy: 'I see that your arm has become faint. Now it is time not to hold back, but to ... sling from the catapult stone after

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 נעוץ סופן בתחלתן

ספר יצירה אומר על הספירות כי "סופן נעוץ בתחלתן". הדבר מסביר כיצד מלכות, הספירה האחרונה, מושרשת בכתר, הראשונה.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז'

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלחבת קשורה בנחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

28 ועי' במ"א דלכאורה

הקטע הזה מונה ארבעים ושתיים מילים בפרשה הראשונה של קריאת שמע, מ"ואהבת את ה' אלקיך" ועד "ובשעריך", וקושר את הפרשה השנייה לשם ע"ב. הוא מיישב את ההיפוך הנראה כאן בכך שהאורות החליפו את מקומם: אור החסד שורה בכלי הגבורה, ואור הגבורה בכלי החסד.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ואתחנן יב, ד. ובכ"מ.

29 אדני שפתי

"אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" — הפסוק הפותח את תפילת

and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 ויתן לי וגו' שמזה יהי התקרבות מלמעלה (ושנואה שאינה

בכתב יד 1824 הנוסח כאן הוא: "ויתן לי בן, ומכאן נמשכת בחינת קירוב מלמעלה, בחינת שוב מלמטה (ו"שנואה" פירושה...)".

הערת קה"ת

בבוך 1824: ויתן לי בן שמזה נולד בחי התקרבות למעלה בחי שוב שלמטה (ושנואה היינו. באוה"ת בראשית כרך ו תתשמ, ב (נדפס מגוכתי"ק הצ"צ) הגי': ויתן לי בן.

20 ויאהב גם את רחל מלאה

"ויאהב גם את רחל מלאה". המילה "גם" מראה שגם לאה הייתה אוהבה, ולכן "שנואה" פירושה אוהבה פחות.

Genesis 29:30 בראשית כ"ט:ל'

וַיָּבֹא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֶב גַּם־אֶת־רַחֵל מִלָּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים אַחֲרֹת:

And he went in also unto Rachel, and he loved Rachel more than Leah, and served with him yet seven other years

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, ל.

21 ושמאל דוחה

הגמרא מלמדת: "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". כאן הדחייה מצד השמאל היא התרחקות הנובעת מן היראה.

Sotah 47a:6-7 סוטה מ"ז א':ו'-ז'

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא פאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לגישו הנוצרי מתלמידיו בשתי ידיו. אלישע מאי היא, דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח כפרים", וכתיב: "ויאמר אליו לא לבי הלה פאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתה העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

22 הערת קה"ת מפנה ל:3 Song of Songs למילים האלה.

Song of Songs 8:3 שיר השירים ח':ג'

שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני:

His left hand should be under my head, And his right hand should embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 יודוך אחיך

ברכת יעקב: "יהודה אתה יודוך אחיך". המאמר מסביר כיצד שלושת האחים מביאים לכך שאחיו של יהודה יודו בו.

Genesis 49:8 בראשית מט"ח:

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איבך ישתחוו לך בני אביך:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 אין עמידה אלא תפילה

התלמוד מלמד ש"עמידה" אינה אלא תפילה. לכן ה"עמידה" של לאה לאחר לידת יהודה מרמזת לתפילת העמידה.

Berakhot 6b:8-9 ברכות ר' ב:ח-ט'

ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? דכתיב: "וישכם אברהם בנקר אל המקום אשר עמד שם", ואין "עמידה" אלא תפילה, שנאמר: "ויצמד פינחס ויפלל". אמר רבי חלבו, אמר רב הונא: היוצא מבית הכנסת אל הפסיעה פסיעה גסה. אמר אביי: לא אמרו, אלא למיפק. אבל למיעל — מצוה למרטה, שנאמר: "נרדפה לדעת את ה'".

Whence do we learn that our father Abraham fixed a place for his prayer? For it is written, (Gen. xix. 27) "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood". "Stood" means nothing else than prayer; as it is said, "Then stood up Phineas and prayed" (Ps. cvL 30). R. Helbo [also] said in the name of Rab Huna: When leaving the Synagogue, one should not take large steps. Abbai said: ... This refers only to leaving; but to enter a

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 כתר שהוא לשון שתיקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ראה בהנסמן לעיל יט, ד.

35 כתר לי זעיר

אליהוא אומר לאיוב: "כתר לי זעיר ואחור". כאן הפועל "כתר" (kater), שפירושו "המתן", משתמש באותן אותיות כמו המילה "כתר" (keser), ולכן כתר קשור לשתיקה ולהמתנה.

Job 36:2 איוב ל"ו:ב'

פתרילי זעיר ואחור כי עוד לאֵלֹה מְלִים:

Suffer me a little, and I will tell thee; For there are yet words on G-d's behalf

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
איוב לו, ב. ראה לעיל יט, ד במ"מ.

36 כמ"ש כמ"א בענין יונת אלם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
לעיל יט, ד.

37 יונת אלם

כותרת המזמור מדברת על "יונת אלם". דימוי השתיקה קשור לביטול ולכתר.

Psalms 56:1 תהילים נ"ו:א'

לְמַנְצֵחַ עֲלֵי־יוֹנָת אֶלֶם רַחֲקִים לְדוֹד מִכְתָּם בְּאֶחָז אוֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בָּגָת:

For the Leader; upon Jonath-elem-rehokim. [A Psalm] of David; Michtam; when the Philistines took him in Gath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

העמידה. הוא מסמן את הכניסה לקודש הקודשים שבתפילה.

Psalms 51:17 תהילים נ"א:י"ז

אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

O L-rd, open Thou my lips; and my mouth shall declare Thy praise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 סמיכת גאולה לתפילה

התלמוד משבח את מי שסומך גאולה לתפילה. כאן, חיבור זה הוא המעבר מקריאת שמע וברכותיה אל הביטול שבתפילה.

Berakhot 4b:6 ברכות ד' ב'

אמר מר, קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע לקה לרבי יוחנן. דאמר רבי יוחנן: אֵיזוהו בן העולם הבא — זה הסומך גאולה לתפילה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפילות באמצע תקנום.

The teacher stated above: "Then let him read the Shema' and say the Tefillah." This supports the view of R. Johanan who declared: Who will inherit the world to come? He who joins the Ge'ullah to the evening Tefillah. R. Joshua b. Levi .said: The Tefillot were arranged in the middle

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

31 ותעמוד מלדת

לאחר לידת יהודה נאמר: "ותעמוד מלדת"; בפשטות, לאה הפסיקה ללדת לזמן מה. המילה "ותעמוד" קושרת את יהודה לתפילת העמידה.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

וַתֵּהָרֵי עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְיָ עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 אין עמידה אלא תפילה. ידך בעורף אויבך, כי המל'

בכתב יד 1824 יש כאן נוסח מורחב: הוא קושר את האהבה ל"ידך בעורף אויבך", דווקא בעורף, שכן הפנימיות צריכה להיות בבחינת סור מרע; המלכות עולה ויורדת, באופן אחד בשחרית ובאופן אחר במנחה, וכן בשבת ובמוסף; ובליילה היא "ותתן טרף לביתה" כדי לברר. הביטול נעשה רק דרך האחרון, שכן האור הפנימי נבלע כנר בפני אבוקה. בהמשך נאמר "ויברך יעקב את פרעה": אותו צד הורג ומוציא את הנשמה, יורד כדי להאשים ועולה כדי לקטרג, וכשודד נוטל גם את הגוף וגם את הנשמה. המטרה אינה רק העלאת הנשמות, אלא גם "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ויבלע המות לנצח; ונחוצה הייתה ברכת יעקב כדי לתת לכך כוח.

הערת קה"ת

בבז' 1824: "אין עמידה כו' כי אהבה הוא יש בחי' ידך בעורף אויבך, עורף דייקא שהפנימי צ"ל סו"מ כו' וכך הנה המל' יש לה עליות וירידות הפעם אודה כו' שבשחרית כו' ובמנחה כו' ובמוסף כו', ובליילה ותתן טרף לביתה לברר בירורין ומלכותו בכל משלה ואין בירור אלא בבחי' אחרונים כי הפנימי ממילא נכלל כנר בפני האבוקה וכנודע מויברך יעקב את פרעה מה ההוא סטרא קטיל ואפיק נשמתא כו' שיוירד ומסטין ועולה ומקטרג שלא די במה שלוקח נשמתו אלא גם הגוף וכמו גולן שנוטל הנשמה והורג הגוף גייב כו' ולא די בהעלאת הנשמה בלידת הרבה ישראל אלא גם את רוח הטומאה אעביר כו' ובלע המות לנצח וכדי שיהי' כח לזאת הוצרך להיות ויברך יעקב כו'. [ראה באוה"ת בראשית כרך ו ע' תתשמא, א שקטע זה נמצא שם בסוף המאמר].

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he“ slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in its place [tahtena]” (Genesis 2:21). “The L-rd G-d cast [hipil] a deep slumber” – Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and does not do any work. literally means, “He caused to fall down.” Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 5

44 כי ראה ה' בעניי

דבריה של לאה בלידת ראובן: "כי ראה ה' בעניי". בפסוק, עונייה הוא בכך שהייתה אהובה פחות; כאן מדובר במרירות על הריחוק, המביאה לקרבה גדולה יותר.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

וַתֵּהָרֶה לְאֵה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה ה' בְּעֲנִי כִּי עָתָה יִצְחָקֵנִי אִשִּׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 וכן הנשמה ירדה צורך עלי

בכתביד משנת 1824 נכתב: "וגם הנשמה שירדה לגוף וצריכה לעלות נקראת תשובה, כי בירור ותשובה הם עניני אחד", ובהמשך: "והנה ההתקרבות".

הערת קה"ת

ובכרך 1824: וכן הנשמה שירדה בגוף וצריק להעלותה נק' ג"כ תשובה כי בירור ותשובה הכל ענין אחד. והנה ההתקרבות.

46 כיתרון האור הבא מן החשך

בכתביד משנת 1824 מסתיים המאמר בשורה נוספת: "ולכן המתבררים הם 'שבטי יי'ה' (יי"ה: אבא ואמא), 'עדות לישראל', מלמעלה למטה, 'להודות לשם הוי', כלומר להביא לידי בחינת הודאה בשם ה', כנ"ל".

הערת קה"ת

ובכרך 1824 נוסף בסיום המאמר: שלכן הם הכרוכים שבטי יי"ה או"א עדות לישראל מלמעלה למטה להודות לשם הוי"ה פ"י לעשות בחי' הודאה בשם ה' כנ"ל.

47 כיתרון האור הבא מן החשך

קהלת מדברת על "ויתרון האור מן החשך", שבחסידות נדרש כמעלתו הנוספת של האור הבא מתוך החושך. זהו המודל לקרבה הצומחת מתוך ריחוק.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֻכְמָה מִן־הַסְּכָלוּת כִּי־תֵרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excel- leth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 כמ"ש במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה

קה"ת מציעים, בלשון "אולי", שה"מקום אחר" העוסק ב"ויברך יעקב את

38 הערת קה"ת מפנה לZohar, Balak 1:1-47:507 למילים האלה.

Zohar, Balak 1:1-47:507 ספר זוהר, בלק א'-מ"ז:תק"ז

פסוקה 4

39 הפעם אודה

דברי לאה בלידת יהודה: "הפעם אודה את הוי". כאן הם מתארים את עליית המלכות מתוך הודאה.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

וַתֵּהָרֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־ה' עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֵד מִלֶּדֶת:

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 ותתן טרף

אשת חיל "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה". אדמו"ר הוקן מפרש זאת כיירידת המלכות בלילה, כדי לקיים את העולמות התחתונים ולברר אותם.

Proverbs 31:15 משלי ל"א:ט"ו

וַתִּקֶּם בְּעוֹד לַיְלָה וַתֵּתֶן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֶק לְנַעֲרֹתֶיהָ:

She riseth also while it is yet night, and giveth food to her household, and a portion to her maidens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, טו.

41 "ידך בעורף אויביך", החלק השני בברכת יעקב ליהודה. העורף, החלק האחורי של הצוואר, נעשה דימוי לבירור באמצעות ה"אחור".

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אֶחָד יָדְךָ בְּעֶרֶף אוֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 אבא יסד ברתא

ב"40 אדמו"ר הוקן במאמר את "אבא יסד ברתא": מלכות מיוסדת בחכמה עצמה, שכן כשם שחכמה באה מאין ליש, ולא באמצעות ירידה הדרגתית, כך גם מלכות נמשכת מאותו "אין". קה"ת מפרטת שם את המקורות בזוהר. ב"44a (ויגש) הביטוי מתפרש כיראה עילאה של חכמה שמולידה את היראה התתאה של מלכות.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ד, ג, מד, א.

43 נובלות חש"מ

המדרש אומר ש"נובלות חכמה של מעלה תורה". מכאן שהתורה נמשכת מן החכמה, מאבא.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... אף תרדמה של שטות, דכתיב (ישעיה כט:ט): כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה. רבי חנינא בר יצחק אמר: שלושה נובלות הן: נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה;

פרעה" הוא Biurei HaZohar (ביאורי הזהר) של אדמו"ר האמצעי.

הערות קה"ת

אולי הכוונה לביאור"ז לאדה"א קלה, ב. עם הגהות בביאור"ז להצ"צ כרך ב ע' תשכו.

49 ויברך יעקב את פרעה

"ויברך יעקב את פרעה". המאמר מפנה להסבר שניתן במקום אחר לפסוק

זה, כדוגמה לאור הנמשך מתוך החושך.

Genesis 47:7 בראשית מ"ז:

וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ אֶת־פַּרְעֹה:

And Joseph brought in Jacob his father, and set him before Pharaoh. And Jacob blessed Pharaoh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY-NC 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. בתי כנסת, מוסדות חינוך ומפעלים ללא כוונת רווח רשאים להעתיק, להדפיס ולהפיץ אותה בחופשיות, ולבקש תרומות לכיסוי עלות ההדפסה; אסור למכור אותה לעולם. יש לציין את הוצאת קה"ת ואת <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> ואת [likuteitorah.com](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של [likuteitorah.com](https://www.likuteitorah.com) בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://www.likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © [likuteitorah.com](https://www.likuteitorah.com)

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2/](https://www.likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק